

ներ ընկելով զբաղած: Չանոնը կը գտնէր ուր որ ես գտայ: Եւ հոն պիտի մնան միշտ, մարդկային ցեղը, մարդուն մէկ մասը, Ասորեստանի՝ որքան Անգլիոյ մէկ մասը, մաս՝ զոր կարելի չէ փճացնել, մաս՝ զոր ջարդերը չեն կրնար բնաջնջել, մաս զոր երկրաշարժները և պատերազմները և սովերը և խենթութիւնները և ամբողջ մնացեալը չեն կրնար աւերել:

Այս պատմութեանը տուրք մ'է մատուցուած Յուդայի, Ճարոնի, Ասորեստանի, Հայաստանի, ամբողջ մարդկային ցեղին, ամէնուրեք, այս ցեղին արժանապատուութեան, ապրող իրերու եղբայրութեան: Չեմ սպասեր որ «Paramount Picture»-ը զայն ֆիլմի առնէ: Կը մտածեմ եօթնասուն հազար ասորիներուն մասին, մէկիկ մէկիկ, ողջ, մեծ ցեղ մը: Կը մտածեմ թէ ողորդ Պատարի մասին, ինքն իսկ եօթնասուն հազար ասորիներ և եօթնասուն միլիոն ասորիներ, ինք Ասորեստանն իսկ և մարդ մը, սափրիչի խանութի մը մէջ, ի Սան Ֆրանչիսքոյ, 1933ին, և որ, ինքն իսկ, ամբողջ ցեղն է:

ՈՒԼԵՆՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Թարգմանութիւն չրԱԶ ԲԱՅԵՆՆԵՐ

ՕՐՈՒՍՆ ԳՐՔԵՐ

Հին վարդապետ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԻ - Գրեց Պրոֆ. Աշխարհբեգ Քալանթար, 1935 Երևան - Հրատ. ՄԵԼԵՐՆԵԱՆ Ֆրոյդ, 18 նկարներով և բազմաթիւ տախտակներով, ութածալ, թղթակազմ, զին 3 ուրբի 50 կոպէկ. էջ 96:

Հեղինակին սիրած նիւթն է Հայաստանի պեղումները, և մանրամասն են իր տուած ծանօթութիւնները այդ մասին: Ն. Մառի նուիրուած այս շահեկան հատորիկը եղած է մաքուր տպագրութեամբ, լաւ թուղթի վրայ:

Անոյ իր պեղումներով վաստակաւոր Ն. Մառ մտադրած է եղեր նաեւ 1931ին ձեռնարկել վաղարշապատի պեղումներուն, որուն նախնական փորձերը կը կատարուին այդ տարուան Հոկտեմբերի 12-էն Նոյեմբեր 10: Պեղումներու նիւթական միջոցները կը հայթայթուին Լուսժողկոմատէն, և նոյն ատեն «Հին Վաղարշապատի Պեղումների Յանձնաժողով» մը կը կազմուի անդամակցութեամբ Մառի, Թամանեանի, Պրոֆ. Ի. Մեշչանինովի, Ա. Քալանթարի, Թորամանեանի, Գեորգ Ասատուրի, Ս. Տէր-Յակոբեանի և Սմբ. Տէր-Աւետիսեանի: Արշաւախումբին իբր աշխատակից կը միանան Բայբուրդեան, Կ. Ղաֆաղարեան, Ս. Երեմեան, Ա. Ղորղանեան, Ա. Յովանիսեան և Ս. Բարխուդարեան: Ն. Մառ չի կրնար մասնակցիլ արշաւախումբին՝ որ երեք տարբեր ուղղութեամբ կը սկսի գործել: Ա. Զրաքունցի՝ Թորամանեանի հսկողութեամբ: Բ. Ս. Անանյանի և Ս. Տէր-Յակոբեանի ղեկ

կառավարութեամբ, և Գ. Ս. Տէր-Աւետիսեանի հսկողութեամբ՝ Զուարթնոցէն հարաւ-արեւելք գտնուող բլրաշարքի վրայ: Այս ամէնուն ընդհանուր վարիչ կ'ըլլայ ինքը Ա. Քալանթար:

Ա. խումբին գործը կը տեւէ միայն 6 օր թուրամանեանի հիւանդութեան պատճառաւ: Եւ այս միջոցին կարելոր նորութիւն մը չի գտնուիր: Իսկ միւս մասերուն աշխատանքներն ալ բացառիկ արդիւնաւորութիւն մը չեն ունենար:

Պեղումներու գլխաւոր արդիւնքը կ'ըլլայ կարգ մը հին նախապատմական դամբաններու բացումը: Կը յայտնուին Պարթեական կաւէ դամբան, ինչպէս նաեւ կաւէ ուրիշ դազաղներ, զանազան ամաններ, իրեր: Ասոնց հետ նաեւ հռոմէական շրջանի նիւթեր և յիշատակարաններ: Պակաս չեն եղեր նաեւ զարդեղէններ, քանդակուած գոհարաքարեր, կնքաքարեր, եւն: Կը գտնուին նաեւ ոսկիէ մանր զարդեր: Գտնուած իրերու շարքին կայ յունարէն տապանաքար մը որ համառօտ ուսումնասիրութեամբ մը և թարգմանութեամբ իբր յաւելուած կը տրուի: Այս նիւթին ուսումնասիրողն է ակադեմիկոս Ս. Ա. Ժեբելով: Ասոր կը յաջորդէ ուրիշ համառօտ յաւելուած մը Ս. Թամաշեանէ՝ վաղարշապատի պեղումներէն զըտնուած բրածոյ ցորենի մասին:

Հատորիկը հետաքրքրութեան արժանի է և ուսումնասիրական հում նիւթ կը պարունակէ հարազատ և յաջող կերպով ներկայացուած գիտնական հեղինակէն:

Յ. ՔԻՐՏԵԱՆ

ՆԻԹԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻ ԴԱՐՈՒՄՆԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ - Գրեց Պրոֆ. Գր. Իվ. Զափախիչիւի - Վրացերէնէ թարգմանեց և ծանօթագրեց Պրոֆ. Լ. Մելիքսեթ-Բեկ, Հրատ. ՄԵԼԵՐՆԵԱՆ Ֆրոյդի Գիտահատ Տպարան Երևան, 1937, ութածալ, էջ 44, թղթակազմ:

Դարձեալ մաքուր տպագրութեամբ և թղթով հրատարակութիւն մը որ պատիւ կը բերէ Հայ մամուլին: Յառաջաբանով թարգմանիչը կ'ըսէ որ հայագէտ վրացի Պրոֆ. Իվ. Զափախիչիւի ունի բազմաթիւ գործեր որոնց մէջ հայոց պատմութեան վերաբերեալ շատ շիւթեր ալ կան: Նման աշխատութիւններու կարգին են նաեւ ներկայ երկուքը, որով զըթոյկս կազմուած է երկու անշատ ուսումնասիրութիւններէ:

Ասոնցմէ առաջինը «Մի էջ գիւղացիական շարժման Պատմութիւնից Հին Հայաստանում»: Նիւթն առնուած է Ստ. Օրբելեանի պատմութեան, որուն համար գնահատանքի խոշոր և իրաւացի բաժին մը կը հանէ հեղինակը ուսումնասիրութեան սկիզբն իսկ: Հեղինակը արդէն 1923ին հրատարակած էր իր այս նիւթը և հայ թարգմանիչէն թարգմանուած:

Ուսումնասիրութեան նիւթ կը կազմէ Օրբելեանի այն վկայութիւնը՝ թէ Յուրայ բերդը և գիւղը, նաեւ Տամաշէկ ու Աւելադաշտ ընդլզած են իրենց տէր Տաթևի աթոռին դէմ, նոյն իսկ արիւնահեղման դիմելով:

Երկրորդ ուսումնասիրութիւնը նուիրուած է «Անհամաձայնութիւնն ու պայքարը եկեղեցական հասոյթների առթիւ Անիի վրաց և Քաղկեդոնիկ Հայ հօտի ու հոգեւորականութեան միջեւ 1218 թ.»։ Հետաքրքրական և շահեկան էջ մը Հայաստանի մէջ եկեղեցական հարկային դրութեան վերաբերող: Նման մանր մենագրութիւններ կարելոր են հայ անցեալին ամբողջական լուսաբանութեան համար:

Յ. ՔԻՐՏԵԱՆ

ԲԱՅՅԻ (ՅԱԿՈԲ ՄԵԼԻՔ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ), Կեանքը, Գրականութիւնը, Յիշողութիւններ, Հրատ. Բաֆֆի Մեշչեան Հարկարմակին (1835-1937) Կազմակերպիչ Յանձնաժողովի. Փարիզ. 1937. Գեղարուեստական տըպարան. Խ. Մաթիկեան:

Առթիւ Հայ Գրի մեծագոյն վիպասանին ծննդեան հարիւրամեայ յոբելանին, Գաղութի հայաշատ կեդրոններուն մէջ տեղի ունեցան վիպագիր Յոբելեարին յիշատակը վերապրեցնող

և անոր ազգային գաղափարախօսութիւնը ներկայ սերունդին բեմադրող գրական ակումբներ:

Ասոր նախաձեռնութիւնը կը պարտինք Փարիզի «Համագային»ի Յոբելեանական Կեդրոնական Յանձնաժողովին, որուն հոգատարութեամբ Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ, անցած տարւոյ հոկտեմբեր 31-ին, Յոբելեարին նուիրուած գրական - գեղարուեստական մեծաշուք տօնակատարութիւնը: Տօնակատարութեան օրէն առաջ Յանձնաժողովը փութաց լոյս ընծայել ներկայ հատորը «Ուր կենդանի գրողներու կողմէ Բաֆֆիի կեանքին ու գործին նուիրուած էջերուն միացուցած է նաեւ քանի մը հանգուցեալ յայտնի գրողներու Բաֆֆիի մասին աւելի կամ նուազ հեռաւոր անցեալի մը մէջ յայտնուած կարծիքները» (էջ 6):

Հեռաւոր անցեալէն ներկայ են հոս՝ Քամառ Քաթիպա, Շիրվանզադէ և Ար. Արփիարեան, Բաֆֆիի մասին իրենց թանկարժէք գնահատականներով: Կենդանի գրողներէն՝ հայ Գրիչեան, ընտրանին, հիմնադիր - խմբագրողներ մշակութային հանդէսներու և հանրածանօթ վաստակաւորներ, բերած են իրենց բաժինը, Բաֆֆիի հեռապատկերը և անոր երկերուն մին կամ միւսը լուսաբանող իրենց գնահատականներով, վերլուծականներով և բանասիրական մեկնաբանութիւններով. Ահարոնեան, Զօպանեան, Պարսամեան, Վարանդեան, Վրացեան, Սարուխան, Աղոնց եւն. Վահան Թէքէեան եւս կը փայլի բանաստեղծական իր մէկ գոհարով:

Մտենազարական տեսակէտով արժէքաւոր յօդուածներ կրնանք համարիլ Զօպանեանի «Բաֆֆի»-ն, որ իր ընդարձակ ուսումնասիրութեան մէկ մասը կը կազմէ, կը խօսի Բաֆֆիին կանխող մեր վիպական շրջանի հեղինակներու մասին որոնց ազդեցութիւնը կրած է Բաֆֆի և Բաֆֆիի կը տրուի իր արժանաւոր աթոռ մեր գրականութեան վիպական սեռին մէջ, հեռու մնալով ոմանց չափազանցութիւններէն (էջ 51-52):

«Չեմ կրնար ըսել թէ Բաֆֆի աւելի մեծ է քան Աբովեանը...: Բաֆֆի աւելի սխառեմատիկ. վիպագիր մըն է... հայ մեծագոյն վիպասանը» (էջ 52-53):

Աղոնցի «Գաւիթ բէկ վեպի պատմական հիմք և գաղափարախօսական արժէքը» իր կարեւորութիւնը ունի. ցոյց կու տայ թէ ինչպէս 1871ին Աբգար Գուլամիրեանի ձեռքով էջմիածին տըպուած «Գաւիթ բէկ»ի գրքոյկը իբր աղբիւր ծառայած է Բաֆֆիի «Գաւիթ բէկ»ին. ուր սակայն, ճշդելու մէկ քանի կէտեր կան: Շահեկան